

մութիւն մարդկան որ կը փախչէին մայրաքաղաքէս, կ'երթային հոն նաւերով: Ասոնցմէ մէկը եղաւ Թեասդոնիկէն (Սելանիկը), որուն արգելարանին մէջը, ու քանի մը քովի գեղերէն շատ մեռնողներ եղան, առանց և ոչ մէկը մեռնելու ներսը քաղքին մէջ: Նոյնպէս և Յունաստան ամբողջ ազատ մնաց ըզգուշանալուն համար: Ասանկ ալ իտալիոյ քաղքերներէն ոմանք, որոնք ամբողջ ըստ օրինի զգուշացան, ազատեցան. իսկ անոնք որ արհամարհելով բանի տեղ չգործին այս զգուշութիւնը, զոհ եղան մաղձախտին:

Վերջ տալով խօսքիս կ'ըսեմ, թէ աս ամեն փորձերէն ետքը եթէ դարձեալ մէկը յամառելով իր կարծեաց վրայ՝ չընդունի մաղձախտին տարափոխիկ ըլլալը, ու պնդէ թէ միայն օգուտն ազգեցութենէն կը պատահի, այնպիսին թէ որ խոհեմ է ու կը գթայ մարդկութեան վրայ, կը յորդորենք որ գոնէ ապահով ճանապարհը բռնէ այսպիսի տարակուսական խնդրոց մէջ, ու երկբայութեամբ իր կարծիքը պաշտպանեն նելով՝ չմատնէ անողորմաբար՝ անթիւ մարդիկ, որոնք իր խնամոցը յանձնուեր են:

Հ. Ա. Վ. ՊԵՏԻՔԱՆԵԱՆ

Բ Ի Չ Չ Ի Ո Ւ Ս.

Գ

Յովսէփինէի հրամանը դեռ չէր հաւորագուած՝ մէյմ'ալ Թերեզա զօրաց գնդի մը մէջէն անցնելով երեցաւ, աղաչաւոր ու զգօն կերպով և տակաւին դէմ գնելով:

Կայսրուհւոյն բարեսիրտ կերպը տեսնելով յայտնապէս՝ ամենքը տեղ տըւին Թերեզայի, որ ազատութեամբ առաջ նետուելով, գտած արգելքներուն դէմ կռուելէն՝ վրան գլուխը աւրշտը

կած, շունչը բռնուած՝ ինչուան գահուն աստիճաններն հասաւ, ծունր կրկնեց ու արտորանօք ծոցէն թաշկինակ մը հանեց ու եռանդեամբ թօթուելով,

— Խաթուն, խաթուն, խեղճ բանտեալ մը:

Յովսէփինէ նախ մէկէն չհասկըցաւ թէ ինչ կը նշանակէր ցուցըցած թաշկինակը:

— Նայինք ինչ է, աղերսագիր է, հարցուց:

— Ահաւասիկ, խաթուն, ահաւասիկ. խեղճ բանտեալ մը աղերսագիրն է:

Ու երեսն 'ի վար արցունքը կը թափէր, որուն հետ յուսոյ ժմիտ մ'ալ դէմքը կը կենդանացընէր: Կայսրուհին ալ փոխադարձ ժպտեցաւ, ձեռքն երկընցուց ու ստիպեց որ ոտք ելլէ ու սիրալիր դէմքով դէպ 'ի իրեն ծռելով:

— Սիրտ ըրէ, աղջիկս, արեացիր. այս խեղճ բանտեալը շատ սիրելի է քեզի ուրեմն:

Աղջիկը կարմրեցած՝ աչքերը վար առաւ:

— Երբեք հետը խօսած չեմ, զրուցեց. բայց շատ խեղճ է. կարգա, խաթուն:

Յովսէփինէ թաշկինակին ծալքը բացաւ, ու սիրտը շարժեցաւ մտածելով թէ որչափ թշուառութեանց ու զրկմանց վկայ էր այն կտաւը. շինծու թանաքով անպիտան գրուած. և առջի բառին կանկ առնելով:

— Բայց կայսեր ուղղուած է, ըսաւ:

— Ինչ կ'ըլլայ եղբր. հրամանդ իրեն ընկերը չես. կարգա, կարգա, խաթուն, շնորհք ըրէ կարգա, շտապողական բան է:

Ճակատամարտին ամենէն տաք ժամանակն էր. հունգարացի զօրաց առաջը թէպէտ Մարմոնի թնդանօթածիգներէն ումակոծեալ իրեն ահեղ շարժմունքը դարձեալ ստացեր էր: Չաք ու Տրսէ դէմ առ դէմ էին, ու իրենց բախմունքէն կը կախուէր բանակին փրկութիւնը կամ կորուստը:

Թնդանօթն ամեն կողմանէ կ'որոտար. պատերազմին դաշտը բոլորքած

էր . զինուորաց աղաղակը շեփորներուն հետ խառնուած՝ մրրկի պէս օդը կը խառնէր :

Կայսրուհին հետեւեալը կարդաց :

ՎԵՀԱՓԱՌ ՏԵՐ .

Հրամանքէդ միակ շնորհք մը այս կը խնդրեմ որ բանտիս գաւթին մէջ երկու խճաքար պակաս ըլլան . բայց խնդրած պաշտպանութիւնս ինծի համար չէ . այս ամայի որմածոյն մէջ , ուր հրամանքիդ գէմ ըրած յանցանքս կը քաւեմ , մէկ էակ մը միայն կրցաւ իմ նեղութիւններս քաղցրացնել , միակ էակ մը կենաց ախորժ ազդեց ինծի . բոյս մը , ծաղիկ մըն է ասիկա որ յանկարծ բուսաւ գաւթիս յատակին մէջ , ուր որ շնորհեալ է ինծի երբեմն օդ ծծել և երկինք տեսնել : Ա՛հ , մի՛ գիտ մէկէն իբրեւ զառանցեալ կամ խենդ համարիր : Այս ծաղիկս ինծի քաղցր ու մխիթարական տեղեկութեանց նիւթ եղաւ . զինքը դիտելով ճշմարտութիւնը ճանչցայ . իրեն պարտական եմ միտքս՝ հանգիստս ու թերեւս կեանքս . կը սիրեմ զինքը՝ ինչ չափ որ հրամանքդ փառք կը սիրես :

Իսկ արդ հիմա այս ժամուս իմ խեղճ տունկս մեռնելու վրայ է՝ տեղ ու հող չունենալուն պատճառաւ . մեռնելու վրայ է , և ես չեմ կրնար անոր օգնել . Ֆէնէսդրէլլոյի հրամանատարը աղերսագիրս Թուրինի քաղաքապետին կը խաւրէ , և ինչուան որոշմունք ըլլայ՝ բուսակս կը մեռնի . և ահաւասիկ ասոր համար ես հրամանքիդ կը դիմեմ , հրամանքիդ՝ որ մէկ խօսքով մը կրնաս ամենայն ինչ նաեւ ծաղիկս ալ ազատել : Վերցնել տուր այն երկու քարերը որ իր և իմ վրայ ծանրացած են . աղատէ զինքը չորնալէն , ազատէ զիս յուսահատելէ : Հրամմէ . բուսակիս կեանքն է հրամանքէդ խնդրածս . կ'աղաչեմ կը պաղատիմ ու ծունկ ընկած կը խնդրեմ , և կ'երգնում որ ըրած բարեացդ երախտագէտ ըլլամ :

Խեղճ բոյսն ինչո՞ւ չորնայ : Եւ թէ ինքը մեղմեց այն հարուածը որով հրամանքիդ հզօր աջը կ'ուզէր զիս խոշտանգել , բայց նաեւ ամբարտաւանութիւնս ալ կոտրեց , և ինքն է որ հիմա զիս աղաչաւոր հրամանքիդ ոտքը խոնարհեցնել կու տայ : Կրկին գահուդ բարձրէն աչքդ վրանիս պիտի դարձնեն արգեօք . կրնամ ըմբռնել թէ ինչ կապերով մարդ մը բուսոյ հետ կրնայ միանալ՝ այն առանձնութեան մէջ , յորում՝ բանտեալը պարզ բուսական

կեանք մը կ'ունենայ : Չէ , չեւ գիտեր հրամանքդ , Տէր . և Աստուած չընէ որ երբեք գիտնաս թէ բանտարգելութիւնն աւանդէն վայրագ ու ամուր սրտերու վրայ ալ ինչ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ : Ես իմ բաղդիս վրայ չեմ տօգոհար՝ համակամութեամբ կը տանիմ . երկնցուր , թող կեանքիս չափ տեւէ , բայց բուսակիս համար շնորհք ըրէ :

Գիտցիր , Տէր , որ խնդրած շնորհքս մէկէն այսօր հարկաւոր է : Կրնաս քիչ մը ատեն մահապարտին ճակտին վրայ սուրը կախուած թողուլ , յետոյ վերցընել ու ներել , բայց բնութիւնը մարդկանց արդարութենէն տարբեր օրէնք ունի : Երկու օրէ մը թերեւս Նաբոլէոն կայսրն իսկ չկարենայ բան մ'ընել Ֆէնէսդրէլլոյի բանտըն ծաղկին :

Շ Ա Ռ Ն Է

Յանկարծ թնդանօթներու սաստիկ դղրդումն լսուեցաւ . թանձր բոլորած և ծուխ մը հրոյ շեղանկիւնով , հարիւր հազար հրացանի փայլմանէն պատերազմին դաշտը միանգամայն լուսաւոր ու մթին ընդարձակ ցանկով մը ծածկեց . յետոյ կրակները մարեցան , և կարծես թէ բարձրէն երկնցած ձեռք մը պատերազմողները ծածկող ամպերու քողը մէկէն պարզեց :

Այն միջոցին հրաշալի տեսարան մ'էր արևով դիտելը . այն անուանի դէպքն , յորում՝ Տրսէ մեռաւ՝ կատարուած էր : Զաք Հունգարացիներովը ճակատ առ ճակատ Պուտէի հետ զարնուեցաւ , և ձախ կողմէն Գելլերմանի այրուծիէն նեղուելով խառնափնդոր կը պատերազմէր , ու անվահեր հիւպատոսը մէկէն իրեն նոր մարտակուռոյ գիծը հաստատելով՝ Գասգէլ-Չէրիոլոյէն ինչուան 'ի Ս . Յուլիանոս ֆլաստղական կռուոյ ձեռք զարկաւ , ու ամեն կողմանէ կայսերականքը ջախջախեց . որով ստիպուեցաւ Մելաու նահանջ հընչեցնելու :

Բանակին յանկարծական դիրքը փոխելը , մեծամեծ շարժումները , մարդկանց տեղատուութիւնն ու մակընթացութիւնը հպատակելով գլխաւորի մը ձայնին որ առերևոյթ խառնակութեան մէջ միայն ինքը անշարժ կեցեր էր , ամենա-

ցուրտ երևակայութիւնն իսկ գրաւելու տեսարան էր: Գահուն բոլորն եղած հանդիսականաց բազմութիւնը սկսաւ ծափ զարնել ու կեցցէներ պոռալ, և այն գոչումը շրջակայ աղաղակին գէմ առ գէմ հնչելով, զկայսրուհին՝ որ խորունկ մտածութեան մէջ ընկղմեր էր՝ արթնցուց:

Վասն զի այս վերջի ու փառաւոր գործառնութիւններէն և իրարու ետև յաջորդող վեհ տեսարաններէն՝ Յովսէփինէ բան մը չտեսաւ, մտածութեան մէջ ընկղմած և աչքերը ձեռքը բռնած նորակերպ աղերսագրին վրայ ուշադրութեամբ տնկած ըլլալով, առանց կարգալու:

Նախ ՚ի սկզբան մէկէն ապահովցուց զաղջիկը որ առջևը ոտքի վրայ կայնած կ'երազէր:

Թերեզա այն անուշ խոստմամբ լի նայուածքէն զուարթացած ու գոհ, և յաջողութեան վստահութիւն ստանալով, բիւր անգամ երախտագիտութեամբ ու գորովանօք այն քնքուշ և միանգամայն հզօր ձեռքը պազաւ՝ յորում՝ Նաբոլէոնի հարսանեկան մատանին կը փայլէր: Կանանց խմբին մէջը խառնուեցաւ, ու զաշտին պարպուելէն վերջը, մէկէն եկեղեցի մը՝ մատուռ մը փնտռեց որ կարենայ առանձինն լալով Ս. Աստուածածնայ ոտքն ինկած շնորհակալ ըլլալ, որ նեղելոց պաշտպանն է:

Դ

Մտածէ թէ կայսրուհի-թագուհին ինչպէս գորովանօք զգացուեցաւ այն աղերսագիրը կարդալով: Ամեն մէկ բառը ինչպէս իրեն գութը կը զարթուցանէին: Յովսէփինէ ալ նոյնպէս ծաղիկ կը դարմանէր, և այս էր իր ուամունքն ու վայելքը. ու այլ և այլ անգամ իշխանութեան փայլն ու ձանձրութիւնը մոռցեր էր նոր բացուող կոկոնի մը պսակի մը կազմութիւնը քննելով, Մալմէզոնի գեղեցիկ ջերմանոցներուն մէջ:

Հոն յաճախ աւելի երջանիկ կը սե-

պէր ինքզինքը, հնդկաթղենիներուն ցեղին կարմրութիւնը՝ քան թէ կայսերական ծիրանւոյն գոյնը դիտելով և մեռնելոյիսաներուն անուշահոտութեամբն աւելի զմայլեր էր՝ քան թէ պալատականաց թունալից հրապոյրներովը: Հոն կ'ախորժէր գահուն վրայ նստիլ, և մի և նոյն զաւազանին տակ կը հաւաքէր աշխարհիս չորս կողմանէ եկած բիւրաւոր բուսական ժողովուրդներ. կը ճաննար զանոնք, կը զանազանէր, ըստ ցեղի և կարգի կը դասաւորէր, և երբ նոր եկած հպատակներէն մէկը առաջին անգամ տեսնէր՝ կրնար քննաբանութեամբ անոր հասակն ու բնաւորութիւնը, անունն ու ազգատոհմն իմանալ, և զանիկա ալ եղբարցը կարգը կ'անցընէր. վասն զի հոն իւրաքանչիւր ժողովուրդ իրեն դրօշն ունէր, իւրաքանչիւր ցեղ՝ իւր դրօշակը:

Նաբոլէոնի պէս ինքն ալ պարտեալ ժողովրդոց օրէնքն ու սովորութիւնները կը մեծարէր: Իւրաքանչիւր աշխարհաց բոյսերը Մալմէզոնի ջերմանոցներուն մէջ իրենց նախնական գետինն ու բնական կլիման կը գտնէին: Մանրանկար աշխարհ մ'էր. հոն շրջափակ միջոցի մէջ արօտատեղիք, ժայռեր, կոյս անտառաց հողեր ու անապատներու աւազներ, կաւէ ու կրախառն հողէ բազմոցներ, լճեր, ջրվէժներ և ողողուած ափունքներ կային: Հոն մարդ արևադարձին ջերմութիւնն ու բարեխառն գօտիներու զովութիւնը կրնար զգալ: Հոն ամեն այլ և այլ ցեղերը իրարու մօտ կ'աճէին և կը փրթթէին, միայն կանանչ թեթև որմածով կամ ապուկիէ սահմանով մը բաժնուած:

Երբոր Յովսէփինէ հոն այցելութեան կ'երթար, այլ և այլ ծաղիկներ անուշ ցնորքներ մոքին մէջ կը ծնանէին: Որդենսիա՝ դեռ նոր իրեն աղջկան անունն ստացեր էր. փառասիրութեան խորհուրդներ ալ ունէր. վասն զի Պոնաբարդի յաղթանակներէն վերջը, աւարէն իրեն ելած մասը պահանջեր էր, և խտալիոյ ու Եգիպտոսի յիշատակները

կարծես թէ աչքին կը մեծնային ու կը փայլէին . Ալպեանց արմաւածաղիկը, Բարմայի մանուշակը, Գասգիլիոնի ազոնիսը, Լոտիի շահոքրամը, Արեւելի ուռին, Մարդայի խաչածաղիկը, Նիլոսի շուշանը, Ասորուոց տուղտը, Տամիէզի վարդը . ասոնք էին իր աշխարհակալութիւնները : Գոնէ ասոնցմէ չատը Գաղղիա մնացին :

Իր ամենայն հարստութեանցը մէջ նաև իրեն սիրուն ծաղիկն ալ ունի, իրեն որդեգիր ծաղիկը . Մարդինիկէի աղուոր յասմիկը, որուն սերմը ինքը ժողովեր, ինքը ցաներ, ինքը մշակեր էր, որով ծննդեան երկիրը, տղայութիւնը, զարգարանքը և աղջկային պսակները, հօրենական տունն և նախկին սէրն առ նախկին փեսայն՝ կը յիշէր :

Ո՛հ, ինչ աղէկ ըմբռնեց խեղճին բուսակին համար ունեցած վախը՝ թէ մէկ հատ մը միայն ունենալով՝ ո՞ր գիտէ ինչպէս կը սիրէ :

Եւ ինչպէս չգորովէր սիրտը խեղճ բանտեւոյն բաղդին վրայ : Պոհառնէի այրւոյն բնակութիւնը միշտ հիւպատական կամ կայսերական պալատին մէջ չէր եղած . չէր մոռցած իր բանտարգելութեան օրերը : Երկրորդ անգամ՝ ըզՇառնէ հանդարտ, պարծենկոտ, աշխարհքի բաներէ համ չառնող, և մարդկանց ամենէն գոլտը զգացմունքներն ալ ծաղրող մարդ մը ճանչցեր էր : Ինչ փոփոխութիւն արդեօք եղեր է վրան . ո՞վ արդեօք այն գոռող ոգին կրցեր է կակղցնել : Դու Աստուծոյ իսկ չէիր ուզեր երկրպագութիւն ընել, և հիմա ահա ծունկ ընկած բուսակիդ համար շընորհք կը խնդրես : Ո՛հ, պիտի շնորհուի քեզի :

Աս մտածութեանց մէջ՝ զօրաց վերջին շարժմունքները և կեղծեալ ընդունայն մարտակուիւր՝ նեղութեան ու անհամբերութեան պատճառ եղան իրեն համար . վասն զի կը վախճար թէ Շառնէի ծաղկին համար մէկ կարևոր վայրկեան մ'ալ չկորսնցնէ : Ուստի նաև երբ որ Նաբոլէոն չորս կողմը զօրավարներով լեցուն իրեն եկաւ, անշուշտ ուրա-

խակցութիւններ ընդունելու յուսով, և դեռ ըրած զինուորական աշխատութեան ախորժը՝ զոր այնչափ կը սիրէր, վրան էր :

— Տէր, հրաման մը Ֆէնէսդրէլլոյի քաղաքապետին համար. առանձին շտապողական հրաման մը, զոչեց կայսրուհին բարձր ձայնով ու աչքերը կրակ կտրած . անանկ իբրև թէ նոր յաղթութեան գործ մ'ըլլար, և իրեն ինար հրամանը շտապեցնելը . և կը ցուցնէր միանգամայն թաշկինակը երկու ձեռքովը տարածեալ բռնած, որպէս զի զիւրաւ կարենայ կարգալ :

Նաբոլէոն զարմացած ու տհաճ դէմքով գլխէն ինչուան ոտքը զինքը դիտելէն վերջը՝ կռնակը դարձուց ու անցաւ, այնպէս իբրև թէ զինքն ալ լաւ մը աչքէ անցնելով զօրահանդէսը լմընցուց :

Ըստ սովորութեանը՝ պատերազմի դաշտին այցելութեան ելաւ, որ արեամբ կարմրացած չէր, այլ ուր միայն գետնոյն վրայ ինկեր թաւալեր էր նորահաս հունձքը . գարին ու բրինձը մանրուեր փշուեր էին . հողը տեղ տեղ անիւներուն խոր հետքէն աւրըշտրկուած ու խառնափնդոր կ'երևար . այլ և այլ կողմեր վիշապազօրաց ձեռնոցներ, փետուրներ, ուսանոցներ ցանուած կը տեսնուէին . յետոյ քանի մը կաղացող հետևակ զօրքեր ու ոտքերնին կարկամած ձիեր կը հասնէին . աս էր բովանդակ միասը :

Բայց մէկ ատեն մը այս ձեռնարկն երկիւղալի երևոյթ առաւ . երբ Մարենկոյ գեղը պաշտպանող աւստրիական զինուորները երկմտելով՝ իբրև յաղթեալ ձեռնալնուն վրայ՝ ցուցակին նըշանած ժամանակէն աւելի երկնցուցին դէմ դնելին, ասկէ մեծ զրգումունք մը ծագեցաւ երկու հակառակ կողմանց մէջ : Այս երկու գնդերը տարբեր բանակէ էին և իրարու մէջ զինուորական նախանձոտութիւն ունեցեր էին . զիրար նախատեցին ու կռուոյ կանչեցին . սուրիներն սկսան ուղղուիլ :

Քիչ մնաց որ պիտի զարնուէին, և

հազիւ հազ զօրավարները մեծաւ ջանիւ կրցան արգիլել որ կեղծ պատեւրազմն իրականի չփոխուի. վերջապէս շատ մը նեղուելէ ետքը՝ հաշտուեցան ու ըմպելեաց ամաններն իրարու հետ փոխեցին, բայց ամանները պարապ էին. զանոնք լեցնելու համար բռնութեամբ գեղին գինետունները մտան, կարգը աւրեցին, բայց կեցցէ կայսր պողաւով:

Այս ամենը սաստիկ աշխուժի հետեանք համարուեցաւ:

Շատ մը շաղակրատանքէ և շատ մ'ալ գինւոյ գաւաթներ պարպելէն վերջը, Աւստրիացիք հազիւ հազ ոտքի վրայ կարենալով կենալ, որոշեցին նահանջ զարնել. ու Գաղղիացիք յաղթողաբար ցատքելով պարելով, մարսիլիական նուագն երգելով մտան 'ի Մարենկոյ, իրենց աղաղակին մէջ խառնելով հին գոչիւն մ'ալ, այս ինքն է՝ կեցցէ Հասարակապետութիւն պողաւր:

Այս ամեն ալ գինովութեան հետեանք սեպուեցաւ:

Երբոր գնդերը տողեցան՝ Նաբոլէոն խաչանշան բաժնեց հին զօրաց, որոնք հինգ տարի առաջ նոյն տեղւոյն վրայ գտնուել էին: Ըստ իրենց կարգին՝ նաև յայսկոյս Ալպեանց՝ գլխաւոր պաշտօնեաներն ալ պատուանշան ընդունեցան իրմէ: Յետոյ Յովսէփինէի հետ մէկտեղ՝ Մարենկոյի մարտակռուոյն յիշատակը մշտնջենաւոր ընելու համար, շինուելիք դաստակերտին հիմանն առաջին քարը դրաւ: Աս ալ որ լմնցաւ՝ կայսրուհին, դեսպանները, պաշտօնեաները, ժողովուրդն ու բանակը՝ ամենքն ալ Ալեքսանդրիոյ ճամբան բռնեցին:

Իսկ Բիւլլոյայի վիճակը դեռ չէր որոշուած:

Կը շարունակուի:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

ԱՌՋԵԻԸ ԱՌՆԵԼՈՒ ԿԵՐՊ

ՄԱՍՆ Բ

ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Կերակուր և ըմպելիք:

Ոմանք խնդիրի տակ կը ձգեն թէ արդեօք անոնց ջանքը աւելի գովելու է՝ որ հիւանդութեանց առաջը առնելու կը ջանան, թէ անոնցն՝ որ հիւանդները առողջացրնելու կ'աշխատին: Բայց յայտնի է որ մեծագոյն արդիւնք է մարդուս առողջութիւնը պահել, քան թէ կորսընցընելէն ետքը՝ նորէն ձեռք բերել: Ինչպէս օրէնսդիրը պէտք է որ իմաստուն օրէնքներ դնէ յանցանքներուն դիմացը առնելու համար, քան թէ յանցաւորները պատժելու: Վասն զի խիստ ցաւալի բան է որ թէ բարոյական և թէ բնական հիւանդութիւնները կարելի չէ բժշկել առանց վնասու մը, և առանց արցունք թափելու: Ուստի շատ մեծագոյն գովեստից արժանի են որոնք որ մարդուս առողջութիւնը հաստատուն պահելու օրէնքներ սահմանեցին: Մարդուս մարսողութիւնը հեղուկ նիւթ է մը առաջ կու գայ. որ կ'ըսուի Խախաց: Բայց աս հեղուկը կարող չէ ամեն կերակուր միակերպ մարսելու: Ձրի մէջ լուծելու որ ըլլաս աս նիւթը, համեմատութեամբ 5000ին մէկը, և հետը խառնես քանի մը կաթիլ քացախային կամ ջրաբլորուտեան թթուուտ, ստամոք-

1 Աս սքանչելի ու օգտակար գիւտէն առաջ, քանի մը բժիշկներ կ'ըսէին թէ ստամոքսը կերակուրները լուծելու ուժը կ'առնէ քլորեան թթւութուաէն՝ որ կը ծնի ան սոսնձային նիւթէն որ կերակուրները ստամոքսին մէջ կը գրգռեն կը հանեն, ինչպէս բերնին մէջ լորձուկը: Նոր բժիշկները շան վրայ փորձեր ընելով գտան որ աս ուժը ան սոսնձային նիւթին մէջն է, որով ստամոքսէն դուրս ալ գրեթէ ուժ ժամուան մէջ, 59 աստիճան տաքութեամբ եզան ու խոզի միսը մարսեցուցին: